

A New Look at the Translation of the Holy Quran Based on the Components of the Translation Unit (Case Critique: Translations by Moezi, Payandeh, Makarem Shirazi and Ansarian)

Javad Asghari

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, University of Tehran, Tehran, Iran

Hossein Jowkar*

Ph.D. Student in Arabic Translation Studies, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

Currently, there is no precise and all-encompassing model available for evaluating the translation unit in the translation of the Quran. To attain such a model, it is necessary to first analyze the effectiveness of the components of the translation unit. In this new study, we aim to examine the translation unit used in translating the Holy Quran. This essay starts off by looking at how translation theorists have approached the idea of translation units. Following that, a thorough study and analysis of the translation units utilized by Quran translators in Iran have resulted in critiques of their effectiveness in interpreting the Holy Quran. In this study, alongside the utilization of translation units suggested by Western theorists, an additional groundbreaking unit was employed—a sub-word unit—which has not yet been utilized

* Corresponding Author: hossein.jowkar@ut.ac.ir

How to Cite: Asghari, J., Jowkar, H. (2024). A New Look at the Translation of the Holy Quran Based on the Components of the Translation Unit (Case Critique: Translations by Moezi, Payandeh, Makarem Shirazi and Ansarian). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 13(29), 1-42. doi: 10.22054/RCTALL.2023.71468.1658

by any translation theorists in the Western context as a recognized translation unit. This article employs a descriptive-analytical method to analyze the translation unit. The examined translations include Moezi, Payandeh, Makarem Shirazi, and Ansarian's translation. The research findings indicate that the translation of the Holy Quran can be approached using several units, such as word unit, sentence unit, thinking unit, text unit, culture unit, and even units smaller than a word. The choice of unit depends on the specific context of each verse and the perspective of the translator. The percentage of sentence unit usage among the mentioned translators is higher than that of other units. Based on the research findings, it is not permissible for translators to make any modifications to the content of the Qur'an during translation. Therefore, the recommended translation unit for the Holy Qur'an is the sentence unit, which has proven to be the most impactful.

Keywords: Holy Quran Translation, Translation Unit, Components of Translation Unit, Translation Critique.

Introduction

The exploration of various methodologies in the discourse around translation has given rise to numerous subjects within this domain. A problem that has been discussed in the theoretical field and has a direct impact on the practical field is the concept of the translation unit. The question at hand is: what is the optimal amount of text that a translator should choose as a translation unit? The translation unit refers to the portion of the source text that the translator selects for translation. It represents the unit of the source text that can be adjusted to match the unit of the destination text. Initially, the translator must choose a portion of the original text that has the essential meaning for translation. Subsequently, they must render it into the target language in its original form, or if that is not feasible, by implementing modifications. Translating religious literature is particularly delicate

in comparison to other texts due to the significance of these texts in conveying divine revelation and words. This is because any alteration of the text's content by the translator is strictly prohibited. However, the sacredness of the term prohibits any alteration in the linguistic composition of the text.

The translation unit is a theoretical concept in the field of translation that determines the portion of the source text that a translator can use to convey the meaning in the target language throughout the translation process. This article attempts to examine the usage of several linguistic units, such as word units, sentence units, thought units, text units, cultural units, and less-than-word units, by translators when translating the Quran from the source language to the destination language. Please have a look.

This research has utilized twelve different translations of the Holy Quran. We selected these translators because we aimed to analyze various generations of translators and their distinct styles within the context of the translation unit. Our objective was to assess the utilization of different translation units by each translator.

Literature Review

In the realm of Quranic translation, numerous subjects have been addressed, and thorough investigations have been conducted. Here are a few examples, summarized briefly: In their article titled "Criticism of Haddad Adel's Persian Translation of the Holy Quran from the Perspective of Conceptual Translation," Amraei and Marouf (2014) criticized Haddad Adel's Persian translation of the Holy Quran. They found that this translation, while drawing on the eloquent Persian language, adheres to the translator's belief in the method of conceptual translation. As a result, the translations are more equivalent and in harmony with the original language and structure of the Quran.

In their 2013 article titled "Contemporary Literal Translations of the Holy Quran in Persian Language: Superiorities and Shortcomings," Naseri et al. examined the literal translations of the Holy Quran in

Persian, specifically Dehlavi, Sharani, Mesbah Zadeh, and Moezi. They concluded that the literal translations of the Holy Quran have certain advantages and disadvantages when compared to the content translations. Although they have certain limitations, they also provide relative benefits.

Azaddel et al. (2018) conducted a study titled "Criticism and Analysis of the Translation of Surah Al-Qara'a based on its Linguistic Context (a case study of the translations of Fuladvand and Makarem Shirazi)", where they compared two different translations of the Holy Quran. Fouladvand and Makarem Shirazi analyze Surah Al-Qaria by applying the principle of equivalence of linguistic context between the source and destination texts. Finally, they offer a recommended translation that is determined by analyzing the linguistic context using three key factors: lexical, morphological-syntactic, and rhetorical.

Based on our observations, it has been discovered that numerous researchers have engaged in research endeavors focused on critiquing, examining, and evaluating translations of the Holy Quran. However, none of these studies have specifically focused on the act of translation itself. Thus, this paper aims to utilize the translation unit in translating the Qur'an to yield novel findings in the realm of Qur'an translation.

Research Methodology

To analyze the translation units in the translation of the Holy Qur'an, we initially determine the translation units available for the translator to utilize during the Qur'an translation process. In this study, alongside the translation units suggested by Western theorists, we will incorporate another groundbreaking unit: the sub-word unit. This article will analyze the translation of verses, focusing on translation units such as words, sentences, thoughts, texts, cultures, and smaller linguistic units. Next, an analysis is conducted on the efficacy of the translation units utilized by Quran translators in Iran for translating the Holy Quran. This article employs a descriptive-analytical method to analyze the translation unit.

Conclusion

Upon careful analysis of each translation of the Holy Quran, it becomes evident that the translators have rendered their translations based on their individual styles and personal preferences. This study demonstrates that the translator has the ability to utilize several units of translation, such as word units, sentence units, thinking units, text units, cultural units, and even units smaller than a word, when translating the Holy Quran. It is recommended to employ a single word in verses with jurisprudential difficulties that need to be translated without any interference.

The sentence unit is the most frequently utilized due to its ability to effectively deliver messages without excessive or insufficient information. The usage of a unit of thought is suggested when it enhances the transmission of the message by being compatible with the target language and facilitating the audience's interpretation of the verse. Due to the significance of trustworthiness in conveying the message of the Qur'an and the concern of the translator's own bias, it is advised against utilizing the unit of the text.

The cultural unit utilized varies depending on the specific cultural element and its relationship to the target text. However, its appropriate application will enhance the word's significance and promote familiarity with the culture of the Qur'an. In cases where the precise translation of individual letters is crucial, the unit is smaller, which enhances the accuracy of the translation. The study examined and criticized the translation units used by Quran translators in Iran.

It found that the application of these units is highly effective in translating the Holy Quran. The use of translation unit components helps solve various challenges faced by translators, such as streamlining the translation process, avoiding inaccurate translations, addressing cultural differences, and accurately translating complex letters. Overall, the use of translation units greatly enhances the efficiency and accuracy of Quranic translation. Overall, the study on verse translation found that translators tended to use sentence units

more frequently compared to other units. This is because sentence units allow for the translation of concepts without the need to add or remove any information. The verse's meaning is comprehended. Based on the research findings and the given reasons, the recommended translation unit for the Holy Quran is the sentence unit, as it is the most effective. This is because the sentence unit is particularly useful when the source language is concise (such as in descriptions or irony), which is also a characteristic of the Qur'an. Consequently, the sentence unit is considered the optimal and prevalent translation unit for translating the Quran.

نگاهی نو به ترجمه قرآن کریم براساس مؤلفه‌های واحد ترجمه (نقد موردی: ترجمه معزی، پاینده، مکارم‌شیرازی و انصاریان)

جواد اصغری دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

حسین جوکار * دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

تاکنون الگوی دقیقی و جامعی برای نقد واحد ترجمه در ترجمه قرآن طراحی نشده است. به منظور دستیابی به چنین الگویی می‌توان ابتدا کارآمدی مؤلفه‌های واحد ترجمه را مورد بررسی قرار داد. به همین جهت، در این پژوهش نو تلاش شده است تا مقوله واحد ترجمه در ترجمه قرآن کریم بررسی شود. در این جستار ابتدا به شرح واحدهای ترجمه از نظر نظریه پردازان حوزه ترجمه پرداخته شده است. سپس با مقایسه واحدهای ترجمه که مترجمان قرآن در ایران به کار گرفته‌اند به نقد و تحلیل میزان کارآمدی واحدهای ترجمه در ترجمه قرآن کریم پرداخته شده است. در این تحقیق علاوه بر استفاده از واحدهای ترجمه که نظریه پردازان غربی مطرح کرده‌اند از یک واحد ابداعی دیگر - واحد کمتر از کلمه - استفاده شده که هنوز از طرف هیچ یک از نظریه پردازان ترجمه در غرب به عنوان واحد ترجمه مطرح نشده است. در این مقاله، تحلیل براساس واحد ترجمه و با روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است و ترجمه‌هایی که مورد نقد و بررسی قرار گرفته‌اند، عبارتند از: ترجمه معزی، پاینده، مکارم‌شیرازی و انصاریان. نتایج پژوهش گویای آن است که با توجه به بافت خاص هر آیه و تفاوت در نگاه مترجم، در ترجمه قرآن کریم می‌توان از واحد کلمه، واحد جمله، واحد اندیشه، واحد متن، واحد فرهنگ و واحد کمتر از کلمه استفاده کرد. درصد استفاده از واحد جمله نزد مترجمان مورد اشاره بیش از واحدهای دیگر بوده است. همچنین با توجه به یافته‌های این پژوهش و از آنجا که در ترجمه قرآن هرگونه دخل و تصرف در محتوای متن از سوی مترجم جایز نیست، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای ترجمه قرآن کریم، واحد جمله است و بیشترین کارایی را دارد.

کلیدواژه‌ها: ترجمه قرآن کریم، واحد ترجمه، مؤلفه‌های واحد ترجمه، نقد ترجمه.

مقدمه

رویکردهای مختلف به بحث ترجمه، منجر به پیدایش مباحث متعددی در این حوزه شده است. یکی از مباحثی که در حوزه نظری مطرح بوده و رابطه مستقیمی با حوزه عملی دارد، بحث واحد ترجمه است؛ اینکه مترجم باید چه حجمی از متن را به عنوان واحد ترجمه انتخاب کند. واحد ترجمه در حقیقت میزانی از متن مبدأ است که مترجم برای ترجمه انتخاب می‌کند؛ یعنی واحد متن مبدأ است که می‌توان آن را بر واحد متن مقصد منطبق ساخت. مترجم نخست باید میزانی از متن مبدأ را که حداقل معنا را می‌رساند برای ترجمه انتخاب کند، سپس آن را به همان شکل یا اگر ممکن نبود با ایجاد تغییر به زبان مقصد برگرداند.

از تاریخ شکل‌گیری ترجمه تاکنون حساسیت ترجمه متون مقدس و به ویژه قرآن اقتضا می‌کند ترجمه آن‌ها با دقت بالایی انجام شود؛ ترجمه‌ای بدین شکل نیاز به الگوهای متعددی در زمینه واحد ترجمه دارد تا با توجه به این واحدها مترجم تلاش کند در ارائه مفهوم تا حد امکان از بافت متن مبدأ دور نشود که اگر چنین اتفاقی بیفتد به مفهوم‌ناپذیری ترجمه نزدیک شده‌ایم. علاوه بر این، ترجمه متون مذهبی به خاطر اهمیتی که این متون در انتقال وحی و کلام الهی دارند در قیاس با سایر متن‌ها از حساسیت بیشتری برخوردار است، چراکه از یک سو، هرگونه دخل و تصرف در محتوای متن از سوی مترجم جایز نیست و از سوی دیگر، قداست کلام، مانع از هرگونه تغییر در ساختار زبانی متن می‌شود. در این پژوهش از دوازده ترجمه قرآن کریم استفاده شده است. علت انتخاب این مترجمان این است که سعی کرده‌ایم نسل‌های مختلف مترجمان را با سبک‌های مختلف آن‌ها در چهارچوب واحد ترجمه مورد بررسی قرار دهیم تا کاربرد واحدهای مختلف ترجمه‌ای نزد هر یک را مورد نقد و بررسی قرار دهیم.

تاکنون هیچ‌گونه پژوهشی در ایران به نقد ترجمه‌های قرآن کریم براساس مؤلفه‌های واحد ترجمه نپرداخته است. همچنین در این مقاله یک واحد ترجمه‌ای جدید - واحد کمتر از کلمه - به کار گرفته شده که هنوز از سوی هیچ یک از نظریه پردازان ترجمه در غرب به عنوان واحد ترجمه مطرح نشده است.

۱. بیان مسأله

ترجمه عبارت است از برگرداندن مفاهیم -چه مکتوب و چه شفاهی- از یک زبان که زبان مبدأ نامیده می‌شود به زبان دیگر که زبان مقصد خواننده می‌شود؛ به طوری که متن ترجمه شده همان

تأثیری را که در متن مبدأ دارد در زبان مقصد نیز داشته باشد.

با توجه به این تعریف، سؤال این است که موازنه بین متن مبدأ و متن مقصد در چه سطحی باید برقرار شود؛ به بیان دیگر، واحد زبانی که توازن یا برابری باید بین مصداق‌های آن در دو زبان برقرار شود، کدام است؟! بازسازی کامل متن در زبان مقصد غیرممکن است و مترجم در ابتدا باید برای عناصر زبان مبدأ، معادل‌های مناسب بیابد و سپس به گونه‌ای این معادل‌ها را در کنار همدیگر قرار دهد که در زبان مقصد قابل فهم باشد و توازن و تعادل بین دو زبان در ساختارهای متفاوت رعایت شود. اینجاست که اهمیت کار مترجم در انتخاب واحد مشخصی از متن مبدأ برای ترجمه به متن مقصد مشخص می‌شود. واحد ترجمه یکی از مباحث نظری در حوزه ترجمه است که مشخص می‌کند مترجم در جریان ترجمه چه حجمی از متن مبدأ را می‌تواند برای انتقال معنا به متن مقصد انتخاب کند. این نوشتار بر آن است تا واحد کلمه، واحد جمله، واحد اندیشه، واحد متن، واحد فرهنگ و واحد کمتر از کلمه را که مترجمان در دو زبان مبدأ و مقصد در ترجمه قرآن به کار گرفته‌اند، مورد بحث و بررسی قرار دهد.

۲. پیشینه پژوهش

در زمینه ترجمه قرآن مباحث فراوانی مطرح شده و پژوهش‌های درخوری انجام گرفته است که در ادامه به طور خلاصه به چند نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود.

امرابی و معروف (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «نقدی بر ترجمه فارسی قرآن کریم حداد عادل از منظر ترجمه مفهومی» به نقد ترجمه فارسی حداد عادل از قرآن کریم پرداخته‌اند و نتیجه حاصله این است که ترجمه یاد شده، علاوه بر اعتماد به نثر فاخر فارسی، حسب اعتقاد مترجم به روش ترجمه مفهومی، ترجمه‌ها بیشتر با ساختارها و مختصات زبان مبدأ (قرآن) معادل و مطابق است.

ناصری و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «ترجمه‌های تحت‌اللفظی معاصر قرآن کریم به زبان فارسی؛ برتری‌ها و کاستی‌ها» به بررسی ترجمه‌های تحت‌اللفظی دهلوی، شعرانی، مصباح‌زاده و معزی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که ترجمه‌های تحت‌اللفظی قرآن کریم در مقایسه با ترجمه‌های محتوایی - با وجود کاستی‌های خود - از برتری‌های نسبی نیز برخوردارند.

آزاددل و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «نقد و بررسی ترجمه‌ی سوره‌ القارعة بر مبنای بافت زبانی آن (مورد پژوهانه ترجمه‌های فولادوند و مکارم‌شیرازی)» به مقایسه‌ی دو نمونه از ترجمه‌های قرآن کریم (فولادوند و مکارم‌شیرازی) از سوره‌ القارعة براساس اصل هم‌ارزی بافت زبانی در متن مبدأ و مقصد می‌پردازند و در پایان، ترجمه‌ی پیشنهادی ناظر بر بافت زبانی بر پایه‌ی سه عنصر لغوی، صرفی - نحوی و بلاغی ارائه می‌دهند.

ناصری (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «قرآن کریم با ترجمه‌ی محمدعلی رضایی اصفهانی و همکاران، ترجمه‌ی معاصر وفادار به زبان فارسی» به نقد و بررسی میزان دقت، مطابقت و وفاداری ترجمه‌ی یادشده می‌پردازد و معتقد است که این ترجمه وفادارترین و دقیق‌ترین ترجمه‌ی معاصر قرآن به زبان فارسی است.

امیری‌فر و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «خطاهای ترجمه‌ای در باهم‌آیی‌های قرآنی با تکیه بر دیدگاه‌های نیومارک^۱، بیکر^۲ و لارسون^۳» با تکیه بر دیدگاه‌های اشاره شده، تقسیم‌بندی جدیدی از چالش‌های ترجمه در باهم‌آیی‌های قرآنی، فارغ از تقسیم‌بندی نحوی آن ارائه کرده‌اند و با استخراج شواهدی برای این چالش‌ها از ده ترجمه‌ی معاصر قرآن، راهکارهایی برای حل این چالش‌ها پیشنهاد داده‌اند.

زندوکیلی و امرایی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی مقایسه‌ای انسجام در سوره طارق و ترجمه‌ی آن از محمد مهدی فولادوند از دیدگاه نظریه‌ی هالیدی^۴ و حسن»، عوامل انسجام و هماهنگی انسجامی در سوره طارق و ترجمه‌ی آن را به صورت گزینشی و استقرایی به‌بوتة نقد و ارزیابی توصیفی - تحلیلی و آماری گذاشته‌اند.

-
1. Newmark, P.
 2. Baker, M.
 3. Larson, M.
 4. Halliday, M.

با توجه به نمونه‌هایی که مشاهده کردیم، مشخص شد که محققان بسیاری در زمینه نقد، بررسی و ارزیابی ترجمه قرآن کریم به فعالیت‌های پژوهشی پرداخته‌اند، اما هیچ کدام از این پژوهش‌ها در زمینه واحد ترجمه نیست. از این رو، مقاله حاضر سعی دارد به کاربرد واحد ترجمه در ترجمه قرآن بپردازد تا بدین شکل نتایج جدیدی در حوزه ترجمه قرآن-کریم ارائه کند.

۳. ضرورت پژوهش

در مورد اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر باید گفت که ارائه ترجمه‌ای دقیق و روان از قرآن کریم در عصر کنونی، نیاز به پژوهش‌های فراوانی در زمینه ترجمه این کتاب مقدس دارد. پژوهش کنونی با بررسی مؤلفه‌های واحد ترجمه و میزان کارآمدی آن‌ها در ترجمه قرآن، سعی در برداشتن گامی مثبت در جهت بهبود کیفیت ترجمه کلام الهی دارد. این مقاله با نگاهی نو به ترجمه قرآن با هدف مرتفع کردن برخی مشکلات در مسیر مترجمان و ارائه ترجمه‌ای باکیفیت و روان به رشته تحریر درآمده و امید است در رفع مشکلاتی همچون روان‌سازی ترجمه، جلوگیری از ترجمه‌های سلیقه‌ای، حل چالش‌های فرهنگی و ترجمه دقیق حروفی که در ترجمه تأثیرگذارند، مؤثر واقع شود و در ترجمه‌های آینده قرآن کریم مثمرتر باشد.

۴. پرسش‌های پژوهش

مقاله پیش رو درصدد پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است:

- در ترجمه قرآن کریم از کدام واحدهای ترجمه می‌توان استفاده کرد؟
- کارآیی واحدهای ترجمه در ترجمه قرآن کریم به چه میزان است؟
- کدام واحد ترجمه در این پژوهش نزد مترجمان بیشترین استفاده را داشته است و کدام واحد ترجمه برای ترجمه قرآن کریم پیشنهاد می‌شود؟

۵. فرضیه‌های پژوهش

به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های مطرح شده در این پژوهش، فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- به نظر می‌رسد در ترجمه قرآن کریم می‌توان از واحد کلمه، واحد جمله، واحد اندیشه، واحد متن، واحد فرهنگ و واحد کمتر از کلمه استفاده کرد.

- کاربست مؤلفه‌های واحد ترجمه تا حد زیادی در ترجمه قرآن کریم کارآمد است و با بررسی میزان کارآمدی این واحدهای ترجمه‌ای در ارزیابی ترجمه قرآن به حل بعضی از مشکلات مترجمان کمک می‌شود.

- درصد استفاده از واحد جمله نزد مترجمان در این پژوهش بیش از واحدهای دیگر بوده است و واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای ترجمه قرآن کریم، واحد جمله است و بیشترین کارایی را دارد.

۶. مبانی نظری پژوهش؛ واحد ترجمه

واحد ترجمه بنا به تعریف وینه و داربلنه^۱ عبارت است از «کوچک‌ترین بخش عبارت که در آن انسجام میان اجزای تشکیل دهنده چنان است که نمی‌توان هر جزء را جداگانه ترجمه کرد. به عبارت دیگر، ترجمه هر جزء، به ترجمه جزء دیگر بستگی دارد» (نصیری، ۱۳۹۰: ۱۱۱).

پل ریکور^۲ درباره واحد ترجمه معتقد است که «جملات، عناصر کوچک‌تری از گفتار هستند که در قالب متن جای می‌گیرند و خود متن نیز در دل متن وسیع‌تری که همان مجموعه عناصر فرهنگی، مذهبی، آیینی و جهان‌بینی است، جای می‌گیرد». ریکور در واقع به این نکته می‌رسد که تکلیف مترجم، رفتن از واژگان به جملات، سپس به متن و سرانجام به مجموعه کل فرهنگی نیست، بلکه مترجم باید با بهره گرفتن از مطالعات خود و شناخت روح فرهنگی به سوی متن، جمله و سپس واژگان پایین آید (نیازی و قاسمی اصل، ۱۳۹۸: ۲۳).

واحد ترجمه در سطوح مختلف نحوی، واژگانی و معنایی، نقشی و منظورشناختی در نظر گرفته می‌شود. ممکن است در بخش‌های مختلف ترجمه، واحد ترجمه تغییر کند؛ مثلاً واحد ترجمه در بخشی از متن واژه و در بخش دیگر، سطح کلان‌تر نقش در نظر گرفته شود (فرح‌زاد، ۱۳۹۴: ۱۹۶). به عبارت دیگر، در بیشتر مواقع نمی‌توان برای ترجمه کل متن

1. Vinay, J. P. & Darbelenet, J.

2. Ricoeur, P.

از یک واحد ترجمه استفاده کرد. در همین رابطه نصیری (۱۳۹۰) معتقد است که «واحد ترجمه، مکانیکی و ثابت نیست، بلکه شناور و پویاست و از بافتی به بافت دیگر تغییر می‌کند. از این رو، نمی‌توان چهارچوب کاملاً مشخصی برای آن تعیین کرد». بنابراین، می‌توان گفت که واژگان، عبارت، جمله، ظرفیت‌های ساختاری، سیاق، نوع و سبک متن، سبک نویسنده، مخاطب و ظرفیت‌های فرهنگی زبان مقصد، عناصر قابل اتکا در تعیین واحد ترجمه هستند (نصیری، ۱۳۹۰: ۱۱۳).

اکنون این سؤال پیش می‌آید که مترجم برای ترجمه متن مبدأ از چه واحدهای ترجمه-ای می‌تواند استفاده کند؟! به طور کلی در یک ترجمه موفق، واحد ترجمه به انگیزه و هدف مترجم از ترجمه و ویژگی‌های متن مورد ترجمه باز می‌گردد که می‌تواند کلمه، جمله، اندیشه، متن، فرهنگ و کمتر از کلمه باشد. در ادامه این جستار به شرح این واحدهای ترجمه پرداخته‌ایم.

۶-۱. واحد کلمه

گاهی در جریان ترجمه شرایط به گونه‌ای اقتضا می‌کند که مترجم هر کلمه را عیناً در مقابل کلمه‌ای ترجمه کند که در این صورت واحد ترجمه وی واحد کلمه است. در این واحد، مترجم بدون آنکه مجبور به تغییرات لغوی یا نحوی در پیام شود یا نیاز به دانش فرازبانی داشته باشد برای انتقال پیام، آن را به صورت لفظ به لفظ به زبان مقصد برمی‌گرداند. این روش از ترجمه در ترجمه بین زبان‌هایی که قرابت ساختاری یا فرهنگی بسیاری با یکدیگر دارند، مشاهده می‌شود، اما به طور کلی استفاده از این واحد به عنوان روشی غالب در ترجمه ممکن است باعث شود که بسیاری از جنبه‌های معنایی کلمات و متن از بین برود (میرزاسوزنی، ۱۳۹۶: ۱۱۷).

ویته و داربلنه در نخستین بحث‌هایی که راجع به امکان قبول کلمه به عنوان واحد ترجمه مطرح ساختند از آرای اساسی فردیناندو سوسور^۱ درباره نشانه زبان‌شناختی - که برحسب دال و مدلول تعریف می‌شوند - استفاده کردند.

1. Saussure, F.

سوسور، اصطلاح «نشانه» را ابداع کرد. نشانه چیزی است که دال (صدا، تصویر یا واژه) را به مدلول (مفهوم) پیوند می‌دهد. نکته مهم این است که سوسور تأکید می‌کند که نشانه، ماهیتی قراردادی دارد و معنی هر نشانه فقط از تقابل آن با سایر نشانه‌های همان نظام (زبانی) به دست می‌آید (هتیم و ماندی^۱، ۱۳۹۸: ۴۰-۳۹). از فواید این واحد این است که مترجمان به متن اصلی کاملاً پایبند هستند و باعث می‌شود که نهایت امانت‌داری در انتقال از متن مبدأ به متن مقصد رعایت شود. تا آنجا که مترجمان در ابتدا صرفاً به خاطر اجتناب از تحریف، واحد کلمه را برای ترجمه متون مقدس برمی‌گزینند.

۶-۲. واحد جمله

رایج‌ترین شیوه در ترجمه متن مبدأ به زبان مقصد، استفاده از واحد جمله است؛ یعنی مترجم هر جمله را در مقابل جمله‌ای دیگر ترجمه کند. گاهی مترجم در ترجمه، مبنا را جمله قرار می‌دهد، اما تمرکز خود را روی کمتر از جمله اصلی یا بیشتر از جمله اصلی قرار می‌دهد؛ به عبارت دیگر، ممکن است گاهی برای ترجمه یک جمله از زبان مبدأ، دو جمله را در زبان مقصد بیاورد و یا ممکن است دو جمله کوتاه از زبان مبدأ را در قالب یک جمله در زبان مقصد ترجمه کند که در این صورت باز هم مبنای کار مترجم واحد جمله است و گاهی نیز یک کلمه به صورت جمله ترجمه می‌شود.

هتیم و ماندی (۱۳۹۸) در مورد واحد جمله معتقدند که «شاید بتوان جمله را متداول‌ترین واحد ترجمه برشمرد، اما با توجه خاص به مسائل ناشی از ترجمه کلمات منفرد یا گروه‌ها در یک بافت خاص، مهم است که نقش کل متن و ارجاعات آن به عناصر خارج از متن هم مدنظر قرار گیرند». علاوه بر این، نظریه پردازان ترجمه درباره اینکه واحد ترجمه، واژه، جمله یا متن باشد، اختلاف نظر دارند، اما به طور معمول تا سال‌های متمادی، جمله معمول‌ترین واحد ترجمه‌ای نزد پژوهشگران ترجمه به شمار می‌رفت (نیازی و قاسمی‌اصل، ۱۳۹۸: ۲۲). در رابطه با فواید واحد جمله باید گفت که در هر زبان، جمله مستقل‌ترین واحد زبانی به شمار می‌رود و نوعی آگاهی زمینه‌ای نسبت به این واحد زبانی نزد گویشوران وجود دارد؛ از این رو، استفاده از واحد جمله می‌تواند نقش مهمی را در

1. Hateem, B. & Mundy, J.

انتقال پیام متن مبدأ به مخاطب ایفا کند؛ زیرا در پرتو آن بدون حذف و اضافه کردن مفاهیم، مفهوم به خوبی به مخاطب منتقل می‌شود.

۳-۶. واحد اندیشه = مفهوم

زمانی که ساختارهای نحوی زبان مبدأ و زبان مقصد با یکدیگر تناسبی نداشته باشند؛ به عبارت دیگر وقتی که در زبان مبدأ نسبت به زبان مقصد، قواعد هم‌نشینی کلمات در جمله‌ها متفاوت باشد یا اینکه جمله‌ها طولانی‌تر یا کوتاه‌تر باشند، واحد اندیشه؛ یعنی واحدهای مفهومی متن مبدأ مورد توجه قرار می‌گیرند و مترجم با توجه به آن واحدهای مفهومی؛ ادغام کردن و تقدیم و تأخیر آن‌ها به ترجمه متن می‌پردازد. که گاهی مترجم برای فهماندن موضوع به مخاطب چند کلمه - واحد مفهومی - به ترجمه اضافه می‌کند یا اینکه در ترجمه یک ترکیب دو قسمتی مانند جار و مجرور، مضاف و مضاف‌الیه و... تغییراتی ایجاد می‌کند و آن را با معادلی که به زبان مقصد نزدیک باشد، ترجمه می‌کند. در واحد اندیشه، گاهی مترجم متن را به صورت جمله به جمله ترجمه نمی‌کند، بلکه چند جمله را در قالب یک واحد مفهومی ترجمه می‌کند که در این صورت مترجمان در این واحد به حوزه معناساختی توجه می‌کنند.

وینه و داربلنه معتقدند که «واژه را نمی‌توان واحد ترجمه دانست؛ زیرا مترجمان توجه خود را بر حوزه معناساختی متمرکز می‌کنند، نه بر ویژگی‌های صوری هر دال. به زعم آنان، واحد ترجمه عبارت است از کوچک‌ترین جزء گفتار که نشانه‌هایش به نحوی با یکدیگر مرتبط‌اند که نباید تک‌تک ترجمه شوند. آن‌ها این واحد را واحد واژگان‌شناختی و واحد اندیشه می‌خوانند. به عبارت دیگر، واحدهای واژگان‌شناختی طبق توصیف وینه و داربلنه، مشتمل اند بر گروهی از عناصر واژگانی که در کنار یکدیگر، یک واحد اندیشه را شکل می‌دهند» (هتیم و ماندی، ۱۳۹۸: ۴۰).

از فواید این واحد آن است که از آنجا که ترجمه نوعی برگردان از یک زبان بیگانه محسوب می‌شود، اضافه کردن مفهوم و توضیح به ترجمه امری پسندیده است؛ زیرا در فهم مقصود متن اصلی مؤثر واقع می‌شود و خواننده را در درک بهتر از متن ترجمه شده یاری می‌کند.

۶-۴. واحد متن

گاهی مترجم، متن پیش رو را واحد ترجمه قرار می‌دهد. به عبارت دیگر، گاهی مترجم پس از خواندن یک متن (یک صفحه یا بیشتر) و فهم معنای آن، شروع به بازنویسی به زبان مقصد کرده و یک متن مستقل را بازآفرینی می‌کند که ممکن است تعداد واژگان متن مقصد کمتر از متن اصلی یا فراتر از متن اصلی شود.

نیومارک، پس از جمله، پاراگراف و متن را جزء واحدهای بزرگ‌تر ترجمه می‌داند. این موضوع به گفته رایس و ورمر^۱ در یک سطح نقشمند بدان معناست که متن مقصد باید به هدفی که برای آن در نظر گرفته شده است، نایل آید. مثلاً متن ترجمه شده‌ای که درباره یک نرم‌افزار است باید چنان بی‌نقص باشد که کاربر بتواند با اجرای دستورات مندرج در آن روی دستگاه، برنامه مورد نظرش را اجرا کند. اگر قرار است که آگهی‌های تبلیغاتی و به ویژه شعر در فرهنگ مقصد نقش و کارکردی داشته باشد، لازم است که در ترجمه آن‌ها، متن را واحد ترجمه قرار داد نه کلمه را (هتیم و ماندی، ۱۳۹۸: ۵۱). فایده این واحد بیشتر در متون تبلیغاتی و بروشورهای مختلف و مثل آن‌ها قابل رؤیت است، چراکه در چنین متونی ترجمه همه واژگان از اهمیت برخوردار نیست و مهم هدفی است که از متن ترجمه مدنظر قرار می‌گیرد؛ یعنی اینکه متن ترجمه باید به هدفی که برای آن در نظر گرفته شده است، نایل آید.

۶-۵. واحد فرهنگ

یکی از مباحث عمده در ترجمه به عنوان عامل برقراری ارتباط بین فرهنگی، تفاوت بین مقولات فرهنگی جامعه مبدأ با مقولات فرهنگی جامعه مقصد است. از آنجا که ترجمه با دو فرهنگ متفاوت و در برخی موارد ارتباط آن‌ها متضاد هم هستند، مترجم نیز در حین ترجمه گاه با مشکلاتی مواجه می‌شود. در این حالت، وی به عنوان واسطه بین دو فرهنگ مختلف باید به گونه‌ای عمل کند که از یک سو محتوا و پیام متن مبدأ را منتقل کند و از سوی دیگر، ترجمه متن و مقولات فرهنگی موجود در آن در تضاد و تقابل با دیدگاه فرهنگی جامعه مخاطب قرار نگیرد (حقانی، ۱۳۹۸: ۱۸۴).

1. Reiss, K. & Wermeer, J.

زمانی که واحد ترجمه، واحد فرهنگ باشد، جمله یا متن مدنظر نیست، بلکه عنصر فرهنگی متن مبدأ مورد توجه است و مترجم در متن مقصد به خاطر بحث فرهنگی به حذف یا بازنویسی عناصر موجود در متن مبدأ می‌پردازد. البته اگر عنصر فرهنگی بین دو جامعه مشترک باشد، نیازی به حذف یا بازنویسی نیست؛ زیرا برای خواننده قابل فهم است. فهم واحد فرهنگ در بیشتر اوقات مستلزم این است که خواننده فرهنگ بومی متن مبدأ را بداند و گاهی به خاطر آنکه در زبان مقصد چنین عنصر فرهنگی وجود ندارد، مترجم سعی می‌کند آن اصطلاح را به نزدیک‌ترین اصطلاح زبان مقصد ترجمه کند.

دانشمندان بسیاری به چالش ترجمه فرهنگی تأکید کرده‌اند و بیشترین سهم خطا در ترجمه را مربوط به این زمینه می‌دانند. از جمله آنان، ماریان لدرر^۱ است؛ «از میان مشکلات ترجمه، سهم مشکلات مربوط به فرهنگ از همه بیشتر است. مفاهیم و موضوعات موجود در یک فرهنگ با واژگان تمدن دیگر، مطابقت ندارند. بحث، تنها بر سر این نیست که چه واژه‌ای در زبان مقصد، هماهنگ با زبان مبدأ جایگزین شود، بلکه بیشتر دانستن این مسأله ضروری است که چگونه تا حد امکان می‌توان دنیای پنهان شده را بیان کرد؟!» (حیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۹ و ۸۵). فایده این واحد را می‌توان چنین بیان کرد که یکی از اهداف ترجمه، آشنایی با فرهنگ مبدأ از جمله ضرب‌المثل‌ها، اصطلاحات و... است. سؤالی که در ذهن خواننده در مورد معنای واحد فرهنگی ایجاد می‌شود، وی را تا حد زیادی به پی بردن به معنای آن و آشنایی با عناصر فرهنگی آن جامعه سوق می‌دهد و با ترجمه واحد فرهنگی، زیبایی متن اصلی حفظ می‌شود.

۶-۶. واحد کمتر از کلمه

گاهی واحد ترجمه کمتر از کلمه است. به این معنا که یک حرف یا همان واج^۲ که کوچک‌ترین واحد آوایی زبانی است یا برخی از اصوات^۳ که حتی به کلمه نرسیده‌اند، می‌توانند به عنوان یک واحد تلقی بشوند و واحد ترجمه قرار بگیرند و معنای عبارت را تغییر دهند. چنان که گاهی در بعضی رمان‌های غیرفارسی می‌بینیم که برای دعوت افراد

1. Lederer, M.
2. Phoneme
3. Sounds

خردسال به سکوت از کلمه «..hish: هیش..» استفاده می‌کنند که مترجم فارسی زبان هنگام ترجمه، آن را «هیس» ترجمه می‌کند که اینجا، واحد ترجمه حرف «س» کمتر از کلمه است. همچنین ترجمه بعضی از صداها و اصواتی که بیانگر تعجب هستند؛ مثلاً در یک داستان انگلیسی، شخص هنگام تعجب از صوت «..wáoo: وووو..» استفاده می‌کند که هنگام ترجمه به فارسی به صورت صوت «ااااا..» ترجمه می‌شود.

بیکر^۱ (۱۳۹۳) در مورد واحد کمتر از کلمه معتقد است که «به منظور جداسازی عناصر معنایی در کلمات و پرداختن مؤثرتر به آن‌ها، برخی زبان‌شناسان اصطلاح تکواژ را برای توصیف کوچک‌ترین عنصر صوری در زبان ارائه کرده‌اند. با این تعریف، تکواژ از این جهت با کلمه متفاوت می‌شود که کلمه می‌تواند شامل چندین عنصر معنایی باشد یا نباشد. بنابراین، یک تفاوت مهم بین تکواژ و کلمه در این است که تکواژ نمی‌تواند حاوی بیش از یک عنصر معنایی باشد و نمی‌توان آن را دیگر تجزیه کرد. مثالی از زبان انگلیسی را در نظر بگیریم: *inconceivable* به شکل یک کلمه نوشته می‌شود، اما دارای سه تکواژ است؛ یعنی: *in* به معنی «نا، غیر، بی»، *conceive* به معنی «تصور، باور» و *able* به معنی «قابل». یک دگرگویی مناسب برای کلمه *inconceivable* چنین خواهد بود: «غیر قابل باور / تصور».

الخولی (۲۰۰۰) نیز در مورد فرق بین تکواژ و کلمه می‌گوید: «۱- تکواژ و کلمه هر دو دارای معنا هستند با این تفاوت که تکواژ به واحدهای کوچک‌تر که دارای معنا باشند، تجزیه نمی‌شود، اما کلمه گاهی تجزیه می‌شود. مثلاً «ولد» یک تکواژ و یک کلمه است، اما «المدرسون»، یک کلمه است که از چند تکواژ تشکیل شده است: (ال + مدرّس + و + ن). ۲- همه تکواژها، کلمه نیستند؛ مانند «ال تعریف» و «تاء تأنیث». همچنین برخی از تکواژها کلماتی را تشکیل می‌دهند؛ مانند «باب»، «نبات» و «زیت»؛ در این مثال‌ها هر تکواژ، یک کلمه مستقل محسوب می‌شود. ۳- هر کلمه‌ای، یک تکواژ نیست. بعضی از کلمات از یک تکواژ تشکیل می‌شوند، اما برخی از کلمات از دو تکواژ یا بیشتر تشکیل می‌شوند. به عنوان مثال: کلمه «الولد» از دو تکواژ *ال* + *ولد* و کلمه «المعلّمة» از سه تکواژ *ال* + *معلم* + *ة*، تشکیل می‌شود. ۴- برخی از کلمات دارای یک تکواژ: «ولد»، «رجل» و

1. Baker, M.

«باب»، برخی دیگر دارای دو تکواژ: «الولد»، «جاءت»، «ذهبوا»، «دارس» و بعضی دیگر نیز دارای تکواژهای بیشتر هستند: «المعلمون» و «الدارسون»^۱. از فواید این واحد آن است که گاهی ترجمه اشتباه یک حرف یا واحدی کمتر از کلمه می‌تواند معنا را تا حد زیادی تغییر دهد. بنابراین، یکی از مواردی که موجب اختلاف میان منظور متن مبدأ و متن مترجم می‌شود، همین واحد است؛ پس درک درست مترجم از آن حرف یا واحد کمتر از کلمه می‌تواند منظور متن مبدأ را به طور دقیق منتقل کند و تا حد زیادی به دقت ترجمه بینجامد و یکی از نقاط قوت ترجمه به حساب آید.

۷. واحد ترجمه در ترجمه قرآن کریم

اهمیت قرآن حاصل این اعتقاد است که کلمه به کلمه آن، سخنان پروردگار است و جبرئیل آن را به تدریج به حضرت محمد (ص) ابلاغ نمود. بنابراین، مسلمانان قرآن را اثری بی‌همتا و غیرقابل تقلید می‌دانند و همین مسأله باعث شده که ترجمه آن هم از اهمیت بالایی برخوردار باشد. هرگونه ترجمه قرآن اساساً نوعی تفسیر است، یا دست کم مبتنی بر درک متن است و در نتیجه دیدگاه خاصی را القا می‌کند؛ از این رو اولویت با مترجمان مسلمان است نه مترجمان غیرمسلمان. اصطلاحاتی نظیر «شرح»، «تفسیر»، و «تأویل» در بافت ترجمه قرآن، رنگ تفسیر به خود می‌گیرند و این مسئله برای مشروعیت بخشیدن به کار ترجمه این کتاب، معانی خاصی دربر دارد (بیکر و سالدینا، ۱۳۹۶: ۳۲۵ و ۳۲۷).

به همین دلیل ترجمه قرآن از اهمیت بالایی برخوردار بوده و هست؛ تا آنجا که مترجمان در ابتدا صرفاً به خاطر اجتناب از تحریف، واحد کلمه را برای ترجمه قرآن برمی‌گزیدند و نقش مترجم در این زمینه بسیار اثرگذار است. اکنون به بررسی و نقد واحدهای ترجمه در ترجمه بعضی از آیات قرآن می‌پردازیم.

۷-۱. ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾^۲

* معزی: «این نامه که تردیدی در آن نیست راهنمای پرهیزکاران است».

* پاینده: «این کتابست، که بی‌گمان هدایت پرهیزکاران در آن است».

1. Baker, M. & Saldina, G.

۲. سورة بقره، آیه ۲

* مکارم شیرازی: «این کتاب با عظمتی است که شک در آن راه ندارد، و مایه هدایت پرهیزکاران است».

* انصاریان: «در (وحی بودن و حَقَّانیت) این کتاب (با عظمت) هیچ شکی نیست؛ سراسرش برای پرهیزکاران هدایت است».

نقد ترجمه: معزی واحد ترجمه را در این آیه، کلمه گرفته است، چراکه کلمات آیه بدون حذف و اضافه و پس و پیش شدن به فارسی ترجمه شده است؛ «ذَلِكْ: این»، «الْكِتَابُ: نامه»، «لَا رَيْبَ فِيهِ: که تردیدی در آن نیست»، «هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ: راهنمای پرهیزکاران است». همچنین پاینده در ترجمه «لَا رَيْبَ» که یک جمله است از یک کلمه «بی گمان» استفاده کرده است و اینکه وی برعکس دیگر مترجمان که «لَا رَيْبَ فِيهِ» را با هم ترجمه کرده‌اند، «فیه» را همراه با «هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ» ترجمه کرده است. می‌توان گفت که مزیت کار معزی و پاینده در ترجمه این آیه آن است که به طور کامل به متن اصلی پایبند بوده‌اند و از آن عدول نکرده‌اند.

مکارم شیرازی و انصاریان در ترجمه این آیه از واحد مفهوم بهره جسته‌اند؛ زیرا در ترجمه بعضی کلمات از یک کلمه، مفهومی بیش از یک واژه فهمیده‌اند و ترجمه به مفهوم انجام داده‌اند؛ مکارم شیرازی از واحدهای مفهومی همچون «با عظمتی و مایه» و انصاریان از واحدهای مفهومی همچون «وحی بودن و حَقَّانیت، با عظمت و سراسرش» در ترجمه استفاده کرده‌اند. در نقد این دو ترجمه می‌توان گفت که هر چند در ظاهر اضافه کردن این چنین واحدهای مفهومی به فهم بیشتر مخاطب کمک می‌کند و نوعی مزیت محسوب می‌شود، اما این سؤال پیش می‌آید که آیا در ترجمه این آیه صفت با عظمت بجا به کار رفته است؟ یا منظور آیه از «شکی در آن نیست»، اشاره به وحی و الهی بودن آن دارد؟ یا آیا سراسر این کتاب مدنظر بوده یا قسمتی از آن؟ در جواب باید گفت که آوردن کلماتی همچون با عظمت، وحی بودن و سراسرش، موجب محدود شدن معنا می‌شود و به قوت ترجمه منجر نشده است، چراکه شاید صفات یا قیده‌های دیگری مدنظر کلام الهی بوده است که دیگر از بین می‌روند و ترجمه را با مشکل روبه‌رو می‌کنند؛ یعنی می‌توان گفت که گاهی این مفاهیم و توضیحات صرفاً زائیده سلیقه مترجم است و هیچ وجود خارجی

ندارد. با توجه به بافت آیه و معنای نامحدودی که می‌توان برای آن در نظر گرفت، پیشنهاد می‌شود در ترجمه این آیه از واحد جمله استفاده شود.

۲-۷. ﴿هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ﴾^۱

* مکارم شیرازی: «حاکم و مالک اصلی او است، از هر عیب منزّه است، به کسی ستم نمی‌کند، به مؤمنان امنیت می‌بخشد، و مراقب همه چیز است، او قدرتمندی است شکست‌ناپذیر که با اراده نافذ خود هر امری را اصلاح می‌کند، او شایسته بزرگی است.»
 * معزی: «پادشاه پاک سلام امان دهنده نگهبان عزت‌مند فرمانروای بزرگ جوی.»
 * الهی قمشه‌ای: «سلطان مقتدر عالم، پاک از هر نقص و آرایش، منزّه از هر عیب و ناشایست، ایمنی بخش دل‌های هراسان، نگهبان جهان و جهانیان، غالب و قاهر بر همه خلقان، با جبروت و عظمت، بزرگوار و برتر (از حد فکرت).»

نقد ترجمه: مکارم شیرازی در ترجمه این آیه از واحد جمله استفاده کرده است و برای ترجمه هر کلمه از متن مبدأ یک جمله آورده است؛ «الْمَلِكُ: حاکم و مالک اصلی او است»، «الْقُدُّوسُ: از هر عیب منزّه است»، «السَّلَامُ: به کسی ستم نمی‌کند»، «الْمُؤْمِنُ: به مؤمنان امنیت می‌بخشد»، «الْمُهَيْمِنُ: و مراقب همه چیز است»، «الْعَزِيزُ: او قدرتمندی است شکست‌ناپذیر»، «الْجَبَّارُ: که با اراده نافذ خود هر امری را اصلاح می‌کند»، «الْمُتَكَبِّرُ: او شایسته بزرگی است.»

انتخاب واحد جمله در این آیه درست است و مزیت ترجمه وی محسوب می‌شود؛ زیرا همه این کلمات (الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ ..) «خبرهایی برای مبتدای هو پیش از الْمَلِكُ هستند که به لفظ جلاله الله برمی‌گردد» (الدرویش، ۱۹۹۴: ۵۵) و بدین جهت بهتر است همه این خبرها به صورت جمله اسمیه ترجمه شوند. در نتیجه انتخاب واحد جمله به جای واحد کلمه در این آیه بسیار مؤثر واقع شده و در فهم معنای آیه تأثیر بسزایی دارد.

معزی در ترجمه این آیه کاملاً به متن اصلی پایبند بوده و با واحد کلمه به ترجمه پرداخته است: «الْمَلِكُ: پادشاه»، «الْقُدُّوسُ: پاک»، «السَّلَامُ: سلام»، «الْمُؤْمِنُ: امان‌دهنده»،

«الْمُهَيِّمِنُ: نگهبان»، «الْعَزِيزُ: عزت‌مند»، «الْجَبَّارُ: فرمانروای»، «الْمُتَكَبِّرُ: بزرگ جوی». در نقد این ترجمه باید گفت که پایبندی این چینی به متن اصلی، هر چند باعث امانت‌داری می‌شود، اما ترجمه را نامفهوم و فهم را دشوار می‌کند و زیباییِ متنی قرآن را نیز از بین می‌برد، چراکه اضافه شدن هشت کلمه متوالی به این شکل، ترجمه را غیرقابل خواندن کرده است به همین جهت استفاده از واحد کلمه در ترجمه این آیه ترجمه را با مشکل روبه‌رو می‌کند.

الهی‌قمشه‌ای در ترجمه این آیه حد وسط را انتخاب کرده و از واحد مفهوم استفاده کرده است که برای ترجمه هر یک از کلمات آیه، بیش از یک کلمه؛ به طوری که به جمله نرسیده باشد را به کار برده است؛ مثلاً: مقتدر عالم، دل‌های هراسان و نگهبان جهان و جهانیان و.. هر چند هدف از این واحدهای مفهومی کمک به فهم آیه است، اما مشکل آن این است که موجب محدود شدن معنا می‌شود؛ مثلاً آیا می‌توان با قطعیت گفت که ایمنی بخش بودن خداوند فقط منسوب به دل‌های هراسان است؟ که جواب مشخص است؛ خیر؛ زیرا می‌توان موارد دیگری را به این ویژگی خداوند نسبت داد. با توجه به بافت آیه ۲۳ سوره حشر و توضیحات ارائه شده، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای این آیه، واحد جمله است.

۳-۷. ﴿قَالَ أَرَأَيْبُ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ﴾^۱

- * فولادوند: «گفت ای ابراهیم آیا تو از خدایان من متنفری؟».
- * معزی: «گفت آیا روی گرداننده‌ای از خدایانم ای ابراهیم».
- * مکارم‌شیرازی و همکاران: «گفت ای ابراهیم، آیا به خدایان من پشت می‌کنی؟».
- * پاینده: «گفت ای ابراهیم، مگر به خدایان من بی‌علاقه‌ای؟».

نقد ترجمه: در بررسی این آیه تمرکز بر ترکیب «رَغَبَ عَنْ» است که در لغت به این معانی است: «أَعْرَضَ عَنْهُ و تَرَكَ: روی گرداندن از چیزی و ترک کردن آن» (معلوف، ۱۹۸۶: ۲۶۸)، نفرت داشتن، روی برتافتن، روی گرداندن و متنفر بودن (از چیزی)

۱. سوره مریم، آیه ۴۶

(آذرنوش، ۱۳۸۵: ۲۴۰). فولادوند و معزی در ترجمه این ترکیب اساس کار خود را بر معنی لغوی ترکیب گذاشته‌اند و از واحد کلمه بهره جسته‌اند؛ فولادوند: «آیا تو از خدایان من متفیری» و معزی: «آیا روی گرداننده‌ای از خدایانم». چنان که مشاهده شد این دو مترجم به متن اصلی پایبند بوده‌اند. این در حالی است که مکارم شیرازی و همکاران و پاینده از واحد مفهوم استفاده کرده‌اند؛ مکارم شیرازی و همکاران: «آیا به خدایان من پشت می‌کنی» و پاینده: «مگر به خدایان من بی‌علاقه‌ای»؛ یعنی دو مترجم از واحد کلمه به واحد مفهوم عدول کرده‌اند. مزیت کار آن‌ها در استفاده از واحد مفهوم این است که ترجمه این دو مترجم به ساختار زبان فارسی نزدیک‌تر است و موجب درک بهتر از این آیه می‌شود.

نکته دیگری که در این چهار ترجمه قابل مشاهده است اینکه فولادوند، مکارم شیرازی و همکاران و پاینده در ترجمه این آیه از واحد جمله استفاده کرده‌اند، اما معزی واحد کلمه را به کار گرفته است؛ «قَالَ: كَفْتُ»، «أَرَاغِبُ أَنْتَ: آيا روى گرداننده‌ای»، «عَنْ آلِهَتِي: از خدایانم»، «يَا إِبْرَاهِيمُ: ای ابراهیم» که به کارگیری واحد کلمه در این آیه درست به نظر نمی‌رسد؛ زیرا فهم آیه را دچار مشکل می‌کند و ترجمه را از روانی انداخته است.

با توجه به دلایل ارائه شده پیشنهاد می‌شود در ترجمه ترکیب «رَغَبَ عَنْ» در آیه ۴۶ سوره مریم از واحد مفهوم و در ترجمه آیه از واحد جمله استفاده شود.

۷-۴. ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾^۱

- * خرمشاهی: «مردان باید بر زنان مسلط باشند».
- * الهی‌قمش‌ای: «مردان را بر زنان تسلط و حق‌نگهبانی است».
- * مکارم شیرازی: «مردان، سرپرست و خدمتگزار زنانند».
- * انصاریان: «مردان، کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند».
- * حداد عادل: «مردان بر زنان مدیریت دارند».

نقد ترجمه: نکته‌ای که در ترجمه این آیه به آن خواهیم پرداخت، ترجمه ترکیب «قَوَّامُونَ عَلَى» است که در لغت به این معانی آمده است: «الْمَتَكَفَّلُ بِالْأَمْرِ: متعهد و مسئول» و «الْقَوِيُّ

۱. سوره نساء، آیه ۳۴

علی‌القیام بالامر: توانا بر انجام کار» (معلوف، ۱۹۸۶: ۶۶۴)؛ مدیر، گرداننده، مراقب و سرپرست (بر چیزی) (آذرنوش، ۱۳۸۵: ۵۶۷). با مراجعه به ترجمه‌های این آیه متوجه می‌شویم که الهی‌قمشه‌ای و خرمشاهی با توجه به واحد فرهنگ اقدام به ترجمه «قوام علی» کرده‌اند. منظور از واحد فرهنگ، شرایط فرهنگی و اجتماعی موجود در عصر جاهلی است که مردان به نوعی دارای برتری نسبت به زنان بودند. استفاده از واحد فرهنگ، ترجمه آیه را با مشکل مواجه کرده است؛ زیرا با توجه به نگاه قرآن به حقوق برابر انسان‌ها، استفاده از چنین تعبیری قابل نقد است، چراکه قرآن عامل برتری انسان‌ها نسبت به یکدیگر را در علم و دانایی می‌داند؛ ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۱ و اگر این آیه با توجه به فرهنگ عرب جاهلی ترجمه شود -مانند ترجمه خرمشاهی و الهی‌قمشه‌ای- و این ترجمه در اختیار جوامع اروپایی که اغلب حامی حقوق زنان و معتقد به برابری حق زن و مرد هستند، قرار بگیرد، فهم آیه برای آن‌ها دشوار و غیرقابل فهم می‌شود و در نگرش افراد این جوامع به این کتاب مقدس خلل وارد می‌شود.

مکارم شیرازی، انصاریان و حداد عادل در ترجمه «قوام علی» با به‌کارگیری واحد مفهوم به معنای متفاوتی که از معنای لغوی این ترکیب حاصل می‌شود، استناد کرده‌اند و آن را با کلماتی همچون: سرپرست، خدمتگزار، تدبیرکنندگان و مدیریت، ترجمه کرده‌اند که این اصطلاحات مزیت ترجمه آن‌ها محسوب می‌شود؛ زیرا مقصود آیه را به شیوه بهتری منتقل کرده‌اند و نسبت به گروه اول تعابیر صحیح‌تری به کار برده‌اند. در همین راستا طباطبایی (۱۳۷۸) می‌گوید: «کلمه «قیم» به معنای آن کسی است که مسئول قیام به امر شخصی دیگر است و کلمه «قوام» و نیز «قیام» مبالغه در همین قیام است و مراد از جمله ﴿بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ که در ادامه آیه می‌آید، آن زیادت‌هایی است که خدای تعالی به مردان داده، به حسب طاقتی که بر اعمال دشوار و امثال آن دارند، چون زندگی زنان یک زندگی احساسی و عاطفی است، که اساس و سرمایه‌اش رقت و لطافت است. و از عمومیت علت به دست می‌آید که حکمی که مبتنی بر آن علت است؛ یعنی قیم بودن مردان بر زنان نیز عمومیت دارد و منحصر به شوهر نسبت به همسر نیست و چنان نیست که

مردان تنها بر همسر خود قیمومت داشته باشند، بلکه حکمی که جعل شده برای نوع مردان و بر نوع زنان است، البته در جهات عمومی که ارتباط با زندگی هر دو طایفه دارد. بنابراین، پس آن جهات عمومی که عامه مردان در آن جهات، بر عامه زنان قیمومت دارند، عبارت است از مثل حکومت و قضا (مثلاً) که حیات جامعه بستگی به آن‌ها دارد و قوام این دو مسئولیت و یا دو مقام بر نیروی تعقل است که در مردان بالطبع بیشتر و قوی‌تر است تا در زنان، همچنین دفاع از سرزمین با اسلحه که قوام آن برداشتن نیروی بدنی و هم نیروی عقلی است که هر دوی آن‌ها در مردان بیشتر است تا در زنان. بنابراین، اینکه فرمود: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾، اطلاقی تام و تمام دارد.

با توجه به بافت آیه ۹ سوره زمر و با توجه به نگاه قرآن به حقوق برابر انسان‌ها، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای این آیه، واحد مفهوم است.

۵-۷. ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾^۱

- * فولادوند: «به قدر گودی پشت هسته خرمایی مورد ستم قرار نمی‌گیرند».
- * پاینده: «و به قدر پوسته هسته خرمایی ستم نبینند».
- * ملکی: «سر سوزنی به آن‌ها ظلم نمی‌شود».
- * خرمشاهی: «به اندازه ذره ناچیزی نیز به آنان ستم نمی‌رود».
- * فیض الاسلام: «و به اندازه گورکی که روی دانه خرما است به ایشان ظلم و ستم نمی‌شود (اندکی از مزدشان کم نمی‌گردد)».

نقد ترجمه: «نقیر» در لغت به معنای: فرو رفتگی پشت هسته خرما (قیم، ۱۳۸۶: ۱۱۳۹) و لگه ریز روی قسمت فرورفتگی خرما (آذرنوش، ۱۳۸۵: ۷۰۹) است. فولادوند و پاینده با استفاده از واحد فرهنگ متن مبدأ و حفظ فرهنگ متن اصلی به ترجمه پرداخته‌اند: فولادوند: «به قدر گودی پشت هسته خرمایی» و پاینده: «و به قدر پوسته هسته خرمایی»؛ این در حالی است که ملکی و خرمشاهی در ترجمه این آیه با عدول از واحد فرهنگ سعی کرده‌اند کلمه نقیر را با نزدیک‌ترین اصطلاح به فرهنگ مخاطب ترجمه کنند؛ زیرا مقصود

۱. سوره نساء، آیه ۱۲

کلام الهی از نقیر کمترین مقدار است؛ ملکی: «سر سوزنی» و خرماشاهی: «به اندازه ذره ناچیزی». در نقد این دو نظر باید گفت که نظر اول کاملاً گویای معنای مراد است؛ زیرا لفظ خرما به همین شکل و معنایی که ترجمه شده در فرهنگ مقصد نیز وجود دارد و معنای آن به وضوح فهمیده می‌شود و در نظر دوم هر چند مترجمان از واحد فرهنگ عدول کرده‌اند، اما ترجمه آن‌ها به طور کامل خواننده را در درک معنای آیه یاری می‌کند و از آنجا که گویشور فارسی زبان برای بیان کمترین مقدار از گودی پشت هسته خرما استفاده نمی‌کند، ملکی و خرماشاهی با چنین اصطلاحاتی در انتقال معنا موفق بوده‌اند. در نتیجه هر دو روش صحیح است.

چنان که اشاره شد با توجه به اینکه در فرهنگ فارسی لفظ خرما با همین بار معنایی وجود دارد و با توجه به این استدلال که بهتر است فرهنگ زبان مبدأ در ترجمه تا حد امکان حفظ شود، می‌توان نتیجه گرفت که نظر اول -استفاده از واحد فرهنگ- صحیح‌تر است و از مزایای آن نسبت به نظر دوم می‌توان به این مورد اشاره کرد که از اهداف ترجمه، آشنایی با ضرب‌المثل‌ها، اصطلاحات و... در فرهنگ مقابل است. مزیت دیگری که باید در تأیید گروه اول مورد توجه باشد، این است که «در قرآن عبارات متفاوتی برای همین معنا متناسب با غرض هر آیه یا سوره ذکر شده که اگر روش گروه دوم را تأیید کنیم، تفاوت معنایی بسیاری از عبارات را از دست می‌دهیم. عباراتی مانند: «نقیر»، «فتیل»، «مثقال حبه من خردل»، «مثقال ذره» و... که همه را می‌توانیم به روش گروه دوم به مقدار بسیار ناچیز ترجمه کنیم که در این صورت تفاوت‌های ریز، اما گاه مهمی را از دست خواهیم داد.

فیض‌الاسلام هر دو نظر را در ترجمه خود ادغام کرده است: «و به اندازه گورکی که روی دانه خرما است (اندکی)» که کار وی نیز مورد تأیید است، چرا که ضمن حفظ عنصر فرهنگی متن مبدأ، مخاطب زبان مقصد و فرهنگ زبانی‌اش را نیز در نظر گرفته است. با توجه به دلایل بیان شده، پیشنهاد می‌شود که در ترجمه آیه ۱۲ سوره نساء از واحد فرهنگ استفاده شود.

۶-۷. ﴿وَإِذَا الْعُشَارُ عُطِّلَتْ﴾^۱

* حداد عادل: «وقتی شترانِ آبستنِ پا به ماه، به هرزه، رها شوند».
* پاینده: «و چون شترانِ آبستنِ بی‌ساریان مانند».
* مکارم شیرازی: «و در آن هنگام که باارزش‌ترین اموال به دست فراموشی سپرده شود».
* انصاریان: «و هنگامی که اموال نفیس و باارزش رها و بی‌صاحب شود».
* فیض‌الاسلام: «و آنگاه که (از بسیاری خوف و ترس) شترانِ آبستن ده‌ماهه واگذاشته شوند (با اینکه ارجمندترین چیزها نزد عرب شترِ آبستن ده‌ماهه است دست از آن‌ها بکشند)».

* طاهری قزوینی: «و آنگاه که نفیس‌ترین اموال به حال خود رها شود».
طاهری قزوینی در توضیح ترجمه خود در پاورقی آورده است: «عشار؛ معنی تحت‌اللفظی آن: شتران ده‌ماهه آبستن است که در آستانه وضع حمل قرار گرفته و بزودی پستانشان سرشار از شیر می‌گردد. چنین شترانی با توجه به شرایط زمانی و مکانی، مصداقی از نفیس‌ترین اموال نزد عرب بوده است».

نقد ترجمه: معنی لغوی عشار: شترِ آبستن است (آذرنوش، ۱۳۸۵: ۴۳۹). در ترجمه آیه فوق حداد عادل و پاینده با به کارگیری واحد فرهنگ و حفظ فرهنگ متن مبدأ به ترجمه پرداخته‌اند. حداد عادل: «شترانِ آبستنِ پا به ماه» و پاینده: «شترانِ آبستن». اما در مقابل مکارم شیرازی و انصاریان در ترجمه این آیه با عدول از واحد فرهنگ سعی کرده‌اند کلمه عشار را با نزدیک‌ترین اصطلاح به فرهنگ مخاطب ترجمه کنند، چرا که مقصود از عشار در آیه باارزش‌ترین دارایی عرب است؛ مکارم شیرازی: «باارزش‌ترین اموال» و انصاریان: «اموال نفیس و باارزش».

از آنجا که برای کلمه عشار معادلی در زبان فارسی وجود ندارد، پس نمی‌توان به مکارم شیرازی و انصاریان خرده گرفت که چرا به حذف معنی عشار و بازنویسی آن براساس فرهنگ زبانی متن مقصد پرداخته‌اند؛ زیرا بار معنایی شترِ آبستن در زبان فارسی نسبت به فرهنگ عربی کاملاً متفاوت است، در نتیجه کار آن‌ها اشتباه نیست.

۱. سوره تکویر، آیه ۴

از آنجا که یکی از اهداف ترجمه، آشنایی با فرهنگ مبدأ است، ترجمه حداد عادل و پاینده براساس واحد فرهنگ، دارای مزیت است؛ زیرا هر چند در زبان فارسی برای کلمه عشار معادلی وجود ندارد، اما سؤالی که در ذهن خواننده در مورد معنای عشار ایجاد می‌شود وی را تا حد زیادی به پی بردن به معنای آن سوق می‌دهد و با این کار زیبایی متن اصلی؛ یعنی بلاغت قرآن حفظ می‌شود و این همان چیزی است که مقصود اصلی متن مبدأ است.

وجود لفظ شتر در متن اشاره به فرهنگ عربی و نزول قرآن در چنین فرهنگی دارد، اما شیوه صحیح در چنین مواردی این است که مترجم به هر دو بُعد قضیه توجه کند؛ یعنی در ترجمه به واحد فرهنگ پایبند باشد، اما به دلیل عدم اشراف خواننده به معنای اصلی عنصر فرهنگی با پُرانتز یا با پاورقی به توضیح بپردازد؛ چنان که فیض الاسلام بعد از ترجمه با پُرانتز ذهن مخاطب را آگاه ساخته است: «با اینکه ارجمندترین چیزها نزد عرب شتر آبستن ده ماهه است دست از آن‌ها بکشند».

طاهری قزوینی هر چند در ترجمه اصلی از واحد فرهنگ عدول کرده و به فرهنگ زبانی مخاطب توجه کرده، اما با پاورقی: «عشار؛ معنی تحت‌اللفظی آن، شتران ده ماهه...»، به شرح عنصر فرهنگی موجود در متن مبدأ پرداخته است. با توجه به موارد گفته شده، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای آیه ۴ سوره تکویر، واحد فرهنگ است.

۷-۷. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلَأِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْلَأَ هُوَ فَلْيَمْلَأْ وَلِيَّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسَامُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً

حَاضِرَةً تَدْرِوْنَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمَ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۱﴾

* فیض الاسلام: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید هرگاه بدین و وام معامله و داد و ستد نمودید تا وقت و هنگام معین و نامبرده شده (کالا نقد و بهای آن نسیئه باشد؛ یعنی هنگام انجام معامله داده نشود که آن را بیع نسیئه گویند، و یا کالا نسیئه و بهای آن نقد باشد؛ یعنی هنگام انجام معامله داده شود که آن را بیع سلف و سلم نامند) پس آن دین را (در کاغذی) بنویسید (تا هنگام حاجت و نیاز بدان رجوع نمایید، و امر در اینجا برای ارشاد و راهنمایی یا استحباب و شایستگی است، نه برای وجوب) و باید میان شما نویسنده‌ای (کاغذ دین و وام را) از روی عدل و درستی بنویسد (بر دین و مدت آن نیفزاید و از آن چیزی نکاهد) و باید نویسنده اِباء نداشته و دوری نجوید از اینکه (کاغذ دین را) بنویسد چنان که خدا (نوشتن از روی عدل و داد را) به او آموخته (دستور داده) پس باید (همان را که بدهکار می‌گوید) بنویسد، و باید آن کس که بر او حق و وام (ثابت) است (وام خود را) املاء نموده بگوید تا نویسنده بنویسد، و باید (در املاء) از (عذاب) خدا که پروردگار او است بترسد (خلاف آنچه واقع شده سخنی نگوید) و چیزی از آن وام را کم نکند و اگر آن کس که حق و وام بر او است سفیه و کم خرد بوده (سود و زیان خود را تمییز نداده مال و دارائیش را بیجا بکار برد) یا ضعیف و ناتوان (کودک یا پیر سالخورده) باشد یا آنکه آن بدهکار (گنگ بوده یا جاهل و نادان است) نمی‌تواند املاء کند پس باید ولیّ و کارگردان او (پدر یا جد پدری یا فقیه عادل و با نبودن آن‌ها عدول از مؤمنین آن دین را) از روی عدل و درستی (بی کم و زیاد) املاء کند، و (هنگام نوشتن) دو گواه از مردان خودتان (نه آن که کودک و کافر باشند) گواه گیرید، و اگر آن دو گواه دو مرد نبودند (یافت نشوند) پس باید یک مرد و دو زن گواه باشند از گواهانی که رضایت داشته آن‌ها را بپسندید (با عدالت باشند، نه آنکه فاسق و کسی که از راه حق بیرون رفته که او مَرَضِيّ و پسندیده نیست) تا اگر یکی از آن دو زن (گواهی دادن را) فراموش کند یکی از آن دو، دیگری را

به یاد آورد، و باید هر گاه گواهان را (برای گواه شدن یا گواهی دادن به جایی) دعوت کنند و بخواهند (از رفتن به آن جا) إباء ننموده خود را از رفتن بازدارند، و (بر اثر بسیاری معامله و داد و ستد) ملالت نداشته و به ستوه نیایید که آن حق و وام را کوچک و اندک باشد یا بزرگ و بسیار تا وقت معین آن بنویسید، آن نوشتن شما نزد خدا درست‌تر است (از نوشتن) و ثابت و استوارتر برای گواهی دادن (که در آن خطا و اشتباه و نسیان و فراموشی رخ ندهد) و نزدیک‌تر است از اینکه (در آن وام از جهت جنس و مقدار و مدت و مانند آن یقین و باور داشته و) شکّ ننمایید و دو دل نباشید مگر آنکه تجارت و داد و ستد حاضر و آماده (نقد) باشد که آن را میان خودتان (دست به دست) می‌گردانید، پس (در این هنگام) گناهی بر شما نیست که آن را ننویسید و (لیکن) هر گاه خرید و فروش کنید (نقد باشد یا سلف و نسیئه، مستحبّ است) گواه بگیرید، و باید نویسنده و گواه (به بدهکار و بستانکار) زیان نرسانند (نویسنده خلاف حق چیزی ننویسد و گواه گواهی ندهد، یا آن که به نویسنده و گواه زیان نرسانند یعنی بدهکار و بستانکار ایشان را به نوشتن و گواهی دادن مجبور و وادار نمایند) و اگر (آن چه را نهی شده) بجا آورید پس آن کار نافرمانی شما است و از (مخالفت امر و فرمان) خدا بترسید، و (آنچه مصلحت و شایسته دین و دنیا است) خدا به شما می‌آموزد، و خدا به هر چیز (مصلح و مفاسد کارها) دانا است».

نقد ترجمه: فیض الاسلام متن آیه را واحد ترجمه قرار داده و براساس واحد متن اقدام به ترجمه کرده است. با نگاه به ترجمه متوجه می‌شویم که ایشان برای ترجمه این آیه، که یک صفحه از قرآن را به خود اختصاص داده، متنی را ارائه داده است که از نظر تعداد واژگان سه برابر متن اصلی است. به بیان دیگر، یک متن مستقل را بازآفرینی کرده است. چنین به نظر می‌آید که ایشان ابتدا کل آیه را خوانده و پس از فهم معنی با اضافه کردن مفهوم‌ها و جملائی که در پرانتز آورده، سعی در گرفتن نتیجه از متن کرده است تا متن مقصد بتواند به هدفی که برای آن در نظر گرفته شده است، نایل آید.

از مشکلات این ترجمه می‌توان به این موارد اشاره کرد: هر چند مترجم باید نسبت به کلیت متن، هدف متن و نقش آن در زبان مبدأ و مقصد وفادار باشد، اما خلق چنین متن طولانی را نمی‌توان نقطه قوتی برای مترجم لحاظ کرد، چراکه ممکن است چنین متن

طولانی از حوصله مخاطب خارج باشد. همچنین اگر مترجم با اضافه کردن جملاتی سعی در خلق متن جدیدی داشته باشد، علاوه بر طولانی شدن متن، خواه یا ناخواه سلیقه وی در نتیجه‌ای که از متن می‌گیرد، مؤثر واقع می‌شود و ممکن است باعث اشتباه و تغییر مقصودی شود که قرآن به آن اشاره دارد. علاوه بر این، فیض‌الاسلام در ترجمه بعضی کلمات با استفاده از واحد مفهوم، واحدهایی مفهومی را اضافه کرده که موجب محدود شدن معنا می‌شود در صورتی که شاید مفاهیم دیگری مدنظر گوینده بوده است. مثلاً در تفسیر «ضَعِيفًا» از کودک یا پیر سالخورده استفاده کرده، اما شاید منظور، فرد معلول یا کسی که سوادش کم باشد یا ... بوده است؛ یا آنجا که در مورد عدم توانایی بر املا کردن صحبت شده؛ «لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ» علت را بر گنگ بودن یا جاهل و نادان بودن وی قرار داده است؛ در صورتی که شاید صفات دیگری مدنظر بوده که بدین شکل قیدها و صفات دیگر از بین می‌روند و موجب دور شدن متن از هدفش می‌شود.

ضمناً یکی از موارد عجیب کار فیض‌الاسلام، این است که امر به نوشتن یا شاهد گرفتن را به جای وجوب بر استحباب حمل کرده که بسیار عجیب است؛ زیرا قرآن در این آیه و آیه پس از آن به دین مؤجل پرداخته و به قدری برای نوشتن آن اهمیت قائل شده که حتی بیسواد را معجز نوشتن قرار نداده و برای شاهد نیز چندان اهمیت قائل شده که اگر دو مرد نباشند به جای یک مرد، دو زن را قرار داده است. همه صیغه‌های امر نیز هیچ جایی برای تردید در وجوب نوشتن باقی نمی‌گذارند.

با توجه به دلایل ذکر شده این ترجمه قابل نقد است. با توجه به اهمیت احکامی که در آیه ۲۸۲ سوره بقره به آن‌ها اشاره شده و اینکه احکام فقهی باید بدون کم و زیاد منتقل شوند، پیشنهاد می‌شود که در ترجمه این آیه از واحد جمله استفاده شود.

۸-۷ ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا﴾^۱

* حداد عادل: «و آنان که پیروی کرده‌اند گویند کاش یک بار دیگر به دنیا بازگردیم تا همچنان که اینان از ما بیزاری جستند، ما هم از آن‌ها بیزاری جویم».

* معزی: «و گویند آنان که پیروی کردند کاش ما را بازگشتی می‌بود تا بیزاری می‌جستیم از ایشان بدانسان که بیزاری جستند از ما».
* الهی‌قمشه‌ای: «و آن پیروان گویند: کاش دیگر بار به دنیا باز می‌گشتیم و از (اطاعت) اینان بیزاری می‌جستیم چنان که این‌ها (گرهی از کار ما ننگشوندند و) از ما بیزاری جستند».

نقد ترجمه: نقد ترجمه این آیه براساس واحد کمتر از کلمه در حرف «فاء» صورت می‌گیرد. چنان که مشاهده می‌شود حداد عادل: «تا همچنان که» و معزی: «تا بیزاری می‌جستیم»، «فاء» را به معنی سببیه ترجمه کرده‌اند. اما الهی‌قمشه‌ای برخلاف نظر آن‌ها «فاء» را به معنی حرف عطف ترجمه کرده است: «و از (اطاعت) اینان»؛ با توجه به این قاعده نحوی که هرگاه قبل از «فاء»، طلب محض باشد «فاء»، سببیه است (الشرتونی، ۱۴۱۵: ۲۰) و همچنین با توجه به وجود طلب محض از نوع تمنی «لو» در جمله قبل، می‌توان نتیجه گرفت که «فاء»، سببیه بوده و بهتر است به صورت «تا» ترجمه شود.

در مورد واحد کمتر از کلمه می‌توان گفت که یکی از مهم‌ترین مواضع خطا و اختلاف در ترجمه آیات قرآن، همین واحد است؛ زیرا بیشتر اختلافات مربوط به تحلیل ادبی و نحوی آیات، مربوط به همین مباحث است. دلیل اختلاف این است که این واحد تا حد زیادی به سلیقه مترجم بستگی دارد و معمولاً کلماتی که ذیل این مبحث قرار می‌گیرند در فرهنگ لغت، معانی فراوانی برای آن‌ها ذکر شده که هر مترجم بسته به برداشتش از بافت آیه از معانی مختلفی نسبت به مترجم دیگر استفاده می‌کند که باعث اختلاف آراء در ترجمه می‌شود.

نکته دیگری که در مورد ترجمه معزی قابل ذکر است، اینکه وی آیه را براساس واحد کلمه ترجمه کرده است: «و»: «و»، «قال: گویند»، «الذین: آنان که»، «اتبعوا: پیروی کردند»، «لو: کاش»، «ان لنا: ما را»، «کره: بازگشتی می‌بود»، «ف: تا»، «نتبرأ: بیزاری می‌جستیم»، «منهم: از ایشان»، «کما: بدانسان که»، «تبرءوا: بیزاری جستند»، «منا: از ما»؛ که به کارگیری واحد کلمه در این آیه درست به نظر نمی‌رسد؛ زیرا فهم را دشوار کرده و مقصود آیه را دچار مشکل می‌کند و ترجمه را از روانی انداخته است.

با توجه به دلایل بیان شده، پیشنهاد می‌شود در ترجمه آیه ۱۶۷ سوره بقره از واحد جمله استفاده شود.

۷-۹. ﴿فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾

* مکارم شیرازی: «ولی آنها (از روی تعجب و استهزاء) دست بر دهان گرفتند».
* حداد عادل: «اما آنها (به نشانه انکار) دستان خویش بر دهانشان می‌نهادند».
* انصاریان: «ولی آنان دست‌هایشان را (به عنوان اعتراض، استهزاء، تحقیر کردن و پاسخ ندادن به دعوت پیامبران) در دهان‌هایشان بردند».
* فیض الاسلام: «پس (از روی غضب و خشم، یا تعجب و شگفت) دست‌هایشان را در دهان‌هایشان بازگردانیدند (زیرا دست به دندان گزیدن یا از خشم بسیار است یا از شگفتی، یا از روی استهزاء و ریشخند به ایشان چنین می‌کردند، یا دست‌هایشان را در دهان پیغمبران می‌نهادند تا سخن نگویند)».

نقد ترجمه: واحد ترجمه در این آیه، واحد کمتر از کلمه، در حرف «فی» است. مکارم شیرازی آن را به معنی «علی: دست بر دهان گرفتند» و حداد عادل نیز به معنی «علی: دستان خویش بر دهانشان می‌نهادند» ترجمه کرده‌اند. در مقابل انصاریان آن را به معنی «ظرفیت: در دهان‌هایشان بردند» و فیض الاسلام نیز به معنی «ظرفیت: در دهان‌هایشان بازگردانیدند» ترجمه کرده‌اند. در ترجمه آیه فوق این امکان وجود دارد که حالات مختلفی را در نظر بگیریم، چرا که در هر فرهنگی هنگام تعجب کردن، مسخره کردن یا انکار چیزی، دست بر دهان می‌گذارند. همچنین هنگام اعتراض به چیزی، ریشخند کردن، تحقیر کردن، جواب ندادن، خشمگین شدن، تعجب کردن یا دعوت به سکوت، دست در دهان می‌برند و انگشتان را با دندان گاز می‌گیرند. در نتیجه ترجمه در این آیه سلیقه‌ای شده است.

مشکل اساسی مترجمان در این آیه عدم تشخیص درست ضمیر هم در «أیدیهم» و «أفواههم» است؛ مفسرین در معنای این آیه اقوال مختلفی دارند: از جمله، «بعضی گفته‌اند

معنایش این است که: کفار در تکذیب و رد ادعای رسولان با دست خود جلو دهان ایشان را گرفتند. این آقایان، ضمیر در آیدیه‌م: دستهایشان را به کفار، و ضمیر در أفواههم: دهانهایشان را به رسل برگردانده‌اند» (آلوسی، ۱۴۱۵: ۱۸۳). طباطبایی (۱۳۷۸) می‌گوید: «لیکن عمل صحیحی انجام نداده‌اند؛ زیرا دو مرجع مختلف برای دو ضمیر گرفته‌اند، بدون اینکه قرینه و دلیلی در کلام داشته باشند و می‌گویند ظاهراً مراد از آیه ﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾ این باشد که پیامبرانشان با حجت‌هایی آمدند که آن حجت‌ها حق و حقیقت را بدون ابهام برایشان روشن می‌ساخت، ولی مردم مانع آن شدند که پیامبران لب به کلمه حقی بکشایند و بالاخره راه حرف زدن را روی ایشان بستند. بنابراین، دو ضمیری که در کلمه آیدیه‌م و کلمه أفواههم است هر دو به رسل برمی‌گردد و جمله ﴿فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾ کنایه است از اینکه ایشان را مجبور به سکوت و نگفتن حق می‌کردند؛ گویا دست انبیاء را می‌گرفتند و بر دهان‌هایشان می‌گذاشتند و به این وسیله اعلام می‌کردند که باید از سخن حق، صرف‌نظر کنند». بعضی دیگر گفته‌اند مراد این است که «کفار، دست‌های خود را به دهان‌های خود گرفتند، در حالی که به انبیاء اشاره می‌کردند که ساکت باشید، همان‌گونه که مردم با یکدیگر انجام می‌دهند، وقتی که می‌خواهند به دیگری بگویند حرف زن دست به دهان می‌گیرند که حرف زن؛ بنابراین نظر، هر دو ضمیر به کفار برمی‌گردد» (آلوسی، ۱۴۱۵: ۱۸۳).

نکته دیگری که در مورد ترجمه این چهار مترجم حائز اهمیت است، استفاده از واحد مفهوم است. اینکه هر یک از مترجمان برای فهم بهتر معنی آیه، واحدهایی مفهومی را به ترجمه خود اضافه کرده‌اند:

- مکارم شیرازی: از روی تعجب و استهزاء
- حداد عادل: به نشانه انکار
- انصاریان: به عنوان اعتراض، استهزاء..
- فیض الاسلام: از روی غضب و خشم.

یعنی مترجمان دست بر دهان گرفتن یا در دهان بردن را به چنین قیدهایی محدود کرده‌اند که استفاده از واحد مفهوم، ترجمه آیه را با مشکل روبه‌رو ساخته است، چراکه شاید قیدها و مفاهیم دیگری مدنظر بوده است که دیگر از بین می‌روند و متن از هدفش دور می‌شود. در نتیجه اضافه کردن چنین مفاهیمی به قوت ترجمه منجر نشده است. با توجه به بافت آیه ۹ سوره ابراهیم، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای این آیه، واحد جمله است.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی هر یک از ترجمه‌های قرآن کریم نشان می‌دهد که مترجمان هر کدام براساس سبک و سلیقه خود به ترجمه پرداخته‌اند؛ به گونه‌ای که این نکته باعث شده است تا در ترجمه بعضی از آیات شیوه‌های مختلف ترجمه را شاهد باشیم. که برخی از این شیوه‌ها در رساندن پیام مبدأ نتوانسته‌اند به طور کامل حق مطلب را ادا کنند، اما در مقابل برخی از مترجمان با درک صحیح از بافت آیه نتوانسته‌اند مقصود آیه را تا حد زیادی به شکل صحیح منتقل کنند. چنان که مشاهده شد این جستار با طرح الگویی نو در ترجمه قرآن کریم تلاش کرده است روشی جدید پیش روی مترجمان بگذارد تا بتوانند تا حد امکان از تغییر در مقاصد و مفاهیم قرآن در حین ترجمه پرهیز کنند و بتوانند ترجمه‌ای روان و دقیق را ارائه دهند. این الگو به کارگیری مؤلفه‌های واحد ترجمه در ترجمه قرآن کریم است.

این پژوهش نشان داد که مترجم در ترجمه قرآن کریم می‌تواند از واحد کلمه، واحد جمله، واحد اندیشه، واحد متن، واحد فرهنگ و واحد کمتر از کلمه استفاده کند؛ کاربرد واحد کلمه کمتر بوده و در آیاتی با موضوعات فقهی که ترجمه‌ای بدون دخل و تصرف را می‌طلبد پیشنهاد می‌شود. واحد جمله به دلیل داشتن این ویژگی که در پرتو آن پیام بدون کم و زیاد و به خوبی منتقل می‌شود، می‌تواند بیشترین کاربرد را داشته باشد.

واحد اندیشه زمانی که کاربرد آن منجر به انتقال بهتر پیام شود؛ یعنی به دلیل تناسب با زبان مقصد موجب فهم بهتر مخاطب از آیه شود، پیشنهاد می‌شود. واحد متن، با توجه به اهمیت امانت‌داری در پیام قرآن و بیم از دخالت سلیقه مترجم، استفاده از آن پیشنهاد نمی‌شود. واحد فرهنگ - که کاربرد آن بستگی به نوع عنصر فرهنگی و ارتباط آن با متن

مقصد دارد- در هر صورت استفاده بجا از آن باعث گسترش معنایی کلام و آشنایی با فرهنگ قرآن می‌شود. واحد کمتر از کلمه در جاهایی که ترجمه دقیق حروف از اهمیت خاصی برخوردار است به دقت ترجمه کمک می‌کند که با مقایسه واحدهای ترجمه که مترجمان قرآن در ایران به کار گرفته‌اند، میزان کارآمدی این واحدها در نمونه‌های یادشده بررسی و نقد و مشخص شد کاربست مؤلفه‌های واحد ترجمه تا حد زیادی در ترجمه قرآن کریم کارآمد است و به حل بعضی از مشکلات مترجمان در زمینه روان‌سازی ترجمه، جلوگیری از ترجمه‌های سلیقه‌ای، حل چالش‌های فرهنگی و ترجمه دقیق حروفی که در ترجمه تأثیر گذارند، کمک می‌کند.

در این مقاله یک واحد ترجمه‌ای جدید - واحد کمتر از کلمه - توسط پژوهشگران به کار گرفته شد که استفاده دقیق از آن می‌تواند تفاوت‌های معنایی مهمی را رقم بزند. در مجموع، با توجه به بررسی ترجمه آیاتی که به عنوان نمونه با محوریت واحد ترجمه مورد ارزیابی قرار گرفت، می‌توان گفت که درصد استفاده از واحد جمله نزد مترجمان بیش از واحدهای دیگر بوده است؛ زیرا در پرتو آن بدون حذف و اضافه کردن مفاهیم، مفهوم آیه به خوبی درک می‌شود و اینکه در ترجمه آیات هرگونه دخل و تصرف در محتوای متن از سوی مترجم جایز نیست و قداست کلام، مانع از هرگونه تغییر در ساختار زبانی متن می‌شود.

با توجه به یافته‌های این پژوهش و دلایل بیان شده، واحد ترجمه‌ای پیشنهادی برای ترجمه قرآن کریم واحد جمله است و بیشترین کارایی را دارد؛ زیرا معمولاً واحد جمله در مواردی کارآمد است که تعبیر زبان مبدأ موجز (وصف، کنایه و...) باشد که از ویژگی‌های قرآن نیز می‌توان به ایجاز اشاره کرد. در نتیجه واحد جمله را می‌توان بهترین و رایج‌ترین واحد ترجمه برای ترجمه قرآن معرفی کرد. امید است نتایج حاصله از این جستار بتواند در ترجمه‌های آینده قرآن کریم مثمرتر واقع شود.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Javad Asghari

<https://orcid.org/0000-0002-1613-7736>

Hossein Jowkar

<https://orcid.org/0000-0002-6010-7139>

منابع

قرآن کریم.

- آذرنوش، آذرتاش. (۱۳۸۵). *فرهنگ معاصر عربی-فارسی*. چاپ هفتم. تهران: نشر نی.
- آزاددل، عادل؛ گرماجی، جواد و بهره‌ور، معصومه. (۱۳۹۸). نقد و بررسی ترجمه سوره القارعة بر مبنای بافت زبانی آن (مورد پژوهانه ترجمه‌های فولادوند و مکارم‌شیرازی). *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۹(۲۰)، ۲۱۷-۲۴۶. [DOI: https://rctall.atu.ac.ir/article_10186.html]
- آلوسی، محمود بن عبدالله. (۱۴۱۵). *روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم و السبع المثانی*. المجلد السابع. بیروت: دارالکتب العلمیة.
- الهی‌قمشه‌ای، مهدی. (۱۳۸۴). *ترجمه قرآن کریم*. وب سایت پارس قرآن: <http://parsquran.com>
- امرای، محمد حسن و معروف، یحیی. (۱۳۹۴). نقدی بر ترجمه فارسی قرآن کریم حداد عادل از منظر ترجمه مفهومی. *فصلنامه مطالعات ترجمه قرآن و حدیث*، ۲(۴)، ۱-۳۲. [DOR: [20.1001.1.24233757.1394.2.4.2.01](https://doi.org/10.1001.1.24233757.1394.2.4.2.01)]
- امیری‌فر، محمد؛ روشنفکر، کبری؛ پروینی، خلیل و زعفران‌لو، عالیہ. (۱۳۹۶). خطاهای ترجمه‌ای در با هم آیی‌های قرآنی با تکیه بر دیدگاه‌های نیومارک، بیکر و لارسون. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۷(۱۶)، ۶۱-۸۶. [DOI: https://rctall.atu.ac.ir/article_7817.html]
- انصاریان، حسین. (۱۳۸۴). *ترجمه قرآن کریم*. وب سایت پارس قرآن: <http://parsquran.com>.
- بیکر، مونا. (۱۳۹۳). به عبارت دیگر. *ترجمه علی بهرامی*. تهران: انتشارات رهنما.
- بیکر، مونا و سالدینا، گابریلا. (۱۳۹۶). *دائرة المعارف مطالعات ترجمه*. ترجمه حمید کاشانیان. تهران: نشر نو.
- پاینده، ابو القاسم. (۱۳۸۵). *ترجمه قرآن کریم*. چاپ اول. تهران: انتشارات گوتنبرگ.
- حداد عادل، غلامعلی. (۱۳۹۰). *ترجمه قرآن کریم*. چاپ سوم. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- حقانی، نادر. (۱۳۹۸). *نظرها و نظریه‌های ترجمه*. چاپ دوم. تهران: انتشارات امیرکبیر.

خرمشاهی، بهاء‌الدین. (۱۳۸۴). ترجمه قرآن کریم. وب سایت پارس قرآن: <http://parsquran.com>

الخولی، محمدعلی. (۲۰۰۰). مدخل إلى علم اللغة. الأردن: دارالفلاح للنشر والتوزيع.
الدرویش، محیی‌الدین. (۱۹۹۴). اعراب القرآن الکریم و بیانه. المجلد العاشر. سوریه: دارالیمامة.
زندوکیلی، محمد تقی و امرایی، محمد حسن. (۱۳۹۶). ارزیابی مقایسه‌ای انسجام در سورة طارق و ترجمه آن از محمد مهدی فولادوند از دیدگاه نظریه هالیدی و حسن. فصلنامه مطالعات ترجمه قرآن و حدیث، ۴(۷)، ۳۶-۱. [DOR: [20.1001.1.24233757.1396.4.7.7.5](https://doi.org/10.24233/757.1396.4.7.7.5)]

الشرتونی، رشید. (۱۴۱۵). مبادئ العربية. قسم النحو. تنقیح حمید محمدی. ط ۲۷. قم: نشر قدس.
طاهری قزوینی، علی اکبر. (۱۳۸۰). قرآن مبین. ترجمه، توضیح و تفسیر فشرده قرآن به قرآن. تهران: انتشارات قلم.

طباطبایی، محمد حسین. (۱۳۷۸). تفسیر المیزان (ترجمه). جلد چهارم. قم: انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

فرح‌زاد، فرزانه. (۱۳۹۴). فرهنگ جامع مطالعات ترجمه. تهران: نشر علمی.
فولادوند، محمد مهدی. (۱۳۸۴). ترجمه قرآن کریم. وب سایت پارس قرآن: <http://parsquran.com>

فیض‌الاسلام، علینقی. (۱۳۷۸). ترجمه و تفسیر قرآن عظیم. چاپ اول. تهران: مؤسسه انتشارات فقیه.
قیم، عبدالنبی. (۱۳۸۶). فرهنگ معاصر عربی-فارسی. چاپ ششم. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
معزی، محمد کاظم. (۱۳۷۲). ترجمه قرآن کریم. چاپ اول. قم: انتشارات اسوه.
معلوف، لوئیس. (۱۹۸۶). المنجد فی اللغة. ط ۳۵. بیروت: دار المشرق.

مکارم‌شیرازی، ناصر. (۱۳۸۴). ترجمه قرآن کریم. وب سایت پارس قرآن: <http://parsquran.com>

مکارم‌شیرازی، ناصر و موسوی گرمارودی، سید علی و ریاعی، مسعود. (۱۳۹۴). ترجمه قرآن کریم (قرآن هادی). نرم افزار جامع تفسیر نور-مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی. مرکز طبع و نشر قرآن (ایران)، noorsoft.org.

ملکی، علی. (۱۳۹۶). ترجمه قرآن خواندنی، به روش تفسیری و پیام رسان برای نوجوانان و جوانان. تهران: انتشارات ویراستاران.

میرزاسوزنی، صمد. (۱۳۹۶). ترجمه متون ساده. چاپ نهم. تهران: انتشارات سمت.

- ناصری، مهدی. (۱۳۹۳). قرآن کریم با ترجمه محمدعلی رضایی اصفهانی و همکاران، ترجمه معاصر وفادار به زبان فارسی. فصلنامه مطالعات ترجمه قرآن و حدیث، ۱(۱)، ۱۱۵-۱۴۷. [DOR: [20.1001.1.24233757.1393.1.1.4.9](https://doi.org/10.1001.1.24233757.1393.1.1.4.9)]
- ناصری، مهدی؛ شیروی خوزانی، مصطفی و توکلی محمدی، محمود رضا. (۱۳۹۳). ترجمه‌های تحت‌اللفظی معاصر قرآن کریم به زبان فارسی؛ برتری‌ها و کاستی‌ها. فصلنامه مطالعات ترجمه قرآن و حدیث، ۱(۲)، ۱۶۸-۱۳۷. [DOR: [20.1001.1.24233757.1393.1.2.6.3](https://doi.org/10.1001.1.24233757.1393.1.2.6.3)]
- نصیری، حافظ. (۱۳۹۰). روش ارزیابی و سنجش کیفی متون ترجمه شده از عربی به فارسی. تهران: انتشارات سمت.
- نیازی، شهریار و قاسمی اصل، زینب. (۱۳۹۸). الگوهای ارزیابی ترجمه (با تکیه بر زبان عربی). چاپ دوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- هتیم، بزیل و ماندی، جرمی. (۱۳۹۸). مرجعی پیشرفته برای ترجمه. ترجمه مریم جابر. چاپ چهارم. تهران: انتشارات سمت.

Translated References to English

- Holy Quran*. [In Persian]
- Al-Darwish, M. (1994). *The Syntax of the Holy Qur'an and its Statement*. Volume 10. Syria: Dar Al-Yamamah. [In Arabic]
- Al-Khouli, M. A. (2000). *Introduction to Linguistics*. Jordan: Dar Al-Falah for Publishing and Distribution. [In Arabic]
- Alusi, M. ibn. A. (1994). *The Spirit of Meanings in the Interpretation of the Great Qur'an and the Seven Mathani*. Volume 7. Beirut: Scientific Housebook. [In Arabic]
- Amirifar, M., Roshanfekar, K., Parvini, Kh. and Kordzafaranlou, A. (2017). Aspects of Syntactic Ambiguity in Arabic Language and their Impacts on the Translation of the Holy Quran. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 7(16): p. 61-86. [DOI: https://rctall.atu.ac.ir/article_7817.html] [In Persian]
- Amree, M. H. and Marouf, Y. (2015). A Review on the Haddad Adel's Persian Translation of the Holy Quran from the Perspective of Conceptual Translation. *Translation Studies of Quran and Hadith*, 2(4): p. 1-32. [DOR: [20.1001.1.24233757.1394.2.4.2.0](https://doi.org/10.1001.1.24233757.1394.2.4.2.0)] [In Persian]

- Ansarian, H. (2005). *Translation of the Holy Quran*. Pars Quran website: <http://parsquran.com/>. [In Persian]
- Al-Shartouni, R. (1994). *Principles of Arabic. Grammar section*. Revision of Mohammadi, H. 27 Edition. Qom: Qods Publishing. [In Arabic]
- Azaddel, A., Garmaji, J. and Bahrevar, M. (2019). Review of Translation of Sura Al-Qara'a based on its Linguistic Context: A Case Study of Translations by Fouladvand and Makarem-eh Shirazi. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 9(20): p. 217-246. [DOI: <https://doi.org/10.22054/rctall.2019.39499.1367>] [In Persian]
- Azarnoosh, A. (2006). *Contemporary Arabic-Persian Culture*. 7 Edition. Tehran: Ney Publications. [In Persian]
- Baker, M. (2014). *In other words*. Translated by Ali Bahrami. Tehran: Rahnama Publishing. [In Persian]
- Baker, M. and Saldina, G. (2017). *Encyclopaedia of Translation Studies*. Translated by Hamid Kashanian. Tehran: No Publications. [In Persian]
- Elahi-Qomshe-ai, M. (2005). *Translation of the Holy Quran*. Pars Quran website: <http://parsquran.com/>. [In Persian]
- Farahzad, F. (2015). *Comprehensive Culture of Translation Studies*. Tehran: Scientific Publications. [In Persian]
- Feyz al-Islam, A. (1999). *Translation and Interpretation of the Great Qur'an*. 1 Edition. Tehran: Faqih Publications Institute. [In Persian]
- Fouladvand, M. M. (2005). *Translation of the Holy Quran*. Pars Quran website: <http://parsquran.com/>. [In Persian]
- Gayyem, Abd. al-Nabi. (2007). *Contemporary Arabic-Persian Culture*. 6 Edition. Tehran: Contemporary Culture Publishing. [In Persian]
- Haddad Adel, Gh. A. (2011). *Translation of the Holy Quran*. 3 Edition. Mashhad: Astan Quds Razavi Publishing. [In Persian]
- Hateem, B. and Mundy, J. (2019). *An Advanced Reference for Translation*. Translated by Maryam Jaber. 4 Edition. Tehran: Samt Publishing. [In Persian]
- Haqqani, N. (2019). *Translation theories and theories*. 2 Edition. Tehran: Amir Kabir Publishing. [In Persian]

- Khorramshahi, B. (2005). *Translation of the Holy Quran*. Pars Quran website: <http://parsquran.com/>. [In Persian]
- Maalouf, L. (1986). *Almonjed in language*. 35 Edition. Beirut: Dar Al Mashreq. [In Persian]
- Makarem Shirazi, N. (2005). *Translation of the Holy Quran*. Pars Quran website: <http://parsquran.com/>. [In Persian]
- Makarem Shirazi, N., Mousavi Garmaroudi, S. A. and Riaei, M. (2016). *Translation of the Holy Quran (Hadi Qur'an)*. Comprehensive Noor Interpretation Software- Computer Research Center of Islamic Sciences. Quran Publishing Center (Iran), noorsoft.org. [In Persian]
- Maleki, A. (2017). *Translation of quranic reading, interpretive and messenger method for adolescents and young adults*. Tehran: Editors Publishing. [In Persian]
- Mirza Soozani, S. (2017). *Translation of plain texts*. 9 Edition. Tehran: Samt Publishing. [In Persian]
- Moezzi, M. K. (1993). *Translation of the Holy Quran*. 1 Edition. Qom: Oswa Publishing. [In Persian].
- Nasiri, M. (2014). The Holy Qur'an Translated by Mohammad Ali Rezaei Esfahani et al., a Faithful Translation into Persian. *Translation Studies of the Quran and Hadith*, 1(1): p. 115-147. [DOR: [20.1001.1.24233757.1393.1.1.4.9](https://doi.org/20.1001.1.24233757.1393.1.1.4.9)] [In Persian]
- Nasiri, M., Shiravi Khuzani, M. and Tavakoli Mohammadi, M. R. (2014). An overview of contemporary literal translations of the Holy Quran in Persian (advantages and disadvantages). *Translation Studies of Quran and Hadith*, 1(2), 137-168. [DOR: [20.1001.1.24233757.1393.1.2.6.3](https://doi.org/20.1001.1.24233757.1393.1.2.6.3)] [In Persian]
- Nasiri, H. (2011). *Qualitative evaluation and evaluation of texts translated from Arabic to Persian*. Tehran: Samt Publishing. [In Persian]
- Niazi, Sh. and Qasemi Asl, Z. (2019). *Translation evaluation patterns (relying on Arabic)*. 2 Edition. Tehran: University of Tehran Publishing. [In Persian].
- Payandeh, Abu. al-Qasim. (2006). *Translation of the Holy Quran*. 1 Edition. Tehran: Gothenburg Publications. [In Persian]
- Tabatabai, M. H. (1999). *Tafser al-Mizan (translation)*. Volume 4. Qom: Society of Seminary Teachers of Qom Publishing. [In Persian].

- Taheri Ghazvini, A. A. (2001). *The Qur'an. Intensive translation, explanation and interpretation of the Qur'an into the Qur'an*. Tehran: Ghalam Publishing. [In Persian].
- Zandvkili, M. T. and Amriee, M. H. (2017). A comparative evaluation of elements of cohesion in the Surah At-Tariq and its translation from Mohammad Mahdi Fouladvand: from the perspective of the Holliday and Hassan theory (1985). *Translation Studies of Quran and Hadith*, 4(7), 1-36. [DOR: [20.1001.1.24233757.1396.4.7.7.5](https://doi.org/20.1001.1.24233757.1396.4.7.7.5)] [In Persian]

استناد به این مقاله: اصغری، جواد و جوکار، حسین. (۱۴۰۲). نگاهی نو به ترجمه قرآن کریم براساس مؤلفه‌های واحد ترجمه (نقد موردی: ترجمه معزی، پاینده، مکارم‌شیرازی و انصاریان). *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۳(۲۹)، ۱-۴۲. doi: 10.22054/RCTALL.2023.71468.1658

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.